

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SİYASAL BİLİMLER DERGİSİ

JOURNAL OF POLITICAL SCIENCE
REVUE DE SCIENCE POLITIQUE

YIL / YEAR	CİLT / VOLUME	SAYI / ISSUE	ISSN
2013	I	I	2147-6934

İSTANBUL - 2013

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SİYASAL BİLİMLER DERGİSİ

Siyasal Bilimler Dergisi yılda iki defa çıkan hakemli bir dergidir.

SAHİBİ:

M.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Adına Prof. Dr. Recep BOZLAĞAN (Dekan)

YAYIN KURULU:

Prof. Dr. Recep BOZLAĞAN Prof. Dr. Günay GÖKSU ÖZDOĞAN Prof. Dr. Ömer Faruk GENÇKAYA
Prof. Dr. Ahmet DEMİREL Doç. Dr. Nail YILMAZ Doç. Dr. Erbay ARIKBOĞA
Doç. Dr. Nuray BOZBORA Doç. Dr. Yüksel TAŞKIN

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Ahmet İNSEL (Galatasaray Üniversitesi)
Prof. Dr. Alaeddin YALÇINKAYA (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali Vahit TURHAN (Beykent Üniversitesi) Prof. Dr. Asım KARAÖMERLİOĞLU
(Boğaziçi Üniversitesi) Prof. Dr. Aydın UĞUR (İstanbul Bilgi Üniversitesi) Prof. Dr. Aysegül YARAMAN
(Marmara Üniversitesi) Prof. Dr. Bedri GENCER (Yıldız Teknik Üniversitesi) Prof. Dr. Bilal ERYILMAZ
(İstanbul Medeniyet Üniversitesi) Prof. Dr. Birsen ÖRS (İstanbul Üniversitesi) Prof. Dr. Büşra ERSANLI
(Marmara Üniversitesi) Prof. Dr. Cemil OKTAY (Yeditepe Üniversitesi) Prof. Dr. Christoph KNILL
(Konstanz Üniversitesi / Almanya) Prof. Dr. Coşkun ÇAKIR (İstanbul Şehir Üniversitesi)
Prof. Dr. Deniz VARDAR (Marmara üniversitesi) Prof. Dr. Ergun ÖZBUDUN (İstanbul Şehir Üniversitesi)
Prof. Dr. Erhan BÜYÜKAKINCI (Galatasaray Üniversitesi) Prof. Dr. Faruk SÖNMEZOĞLU (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Füsun ÜSTEL (Galatasaray Üniversitesi) Prof. Dr. Haluk ALKAN
(Marmara Üniversitesi) Prof. Dr. Hüseyin ÖZGÜR (Pamukkale Üniversitesi) Prof. James M. CONNELLY
(Hull Üniversitesi / İngiltere) Prof. Dr. Jean MARCOU (Grenoble Üniversitesi) Prof. Dr. Mahmut Bali AYKAN
(Marmara Üniversitesi) Prof. Dr. Mehmet KARAKAŞ (Afyon Kocatepe Üniversitesi) Prof. Dr. Musa EKEN
(Sakarya Üniversitesi) Prof. Dr. Nihal İNCİOĞLU (İstanbul Bilgi Üniversitesi) Prof. Dr. Ruşen KELEŞ
(Ankara Üniversitesi) Prof. Dr. Veysel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi) Prof. Dr. Yakup BULUT
(Mustafa Kemal Üniversitesi) Doç. Dr. Dominique MALIESKY (Rennes Siyasal Çalışmalar Enstitüsü / Fransa)
Doç. Dr. Semra CERİT MAZLUM (Marmara Üniversitesi) Doç. Dr. Ted HOPF
(Singapur Devlet Üniversitesi / Singapur) Doç. Dr. Yüksel DEMİRKAYA (Marmara Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. İsmet AKÇA (Yıldız Teknik Üniversitesi)

EDİTÖR:

Doç. Dr. Nail YILMAZ

EDİTÖR YARDIMCILARI:

Öğr. Gör. Dr. Baran Alp UNCU

Arş. Gör. Ümit YAZMACI

Basılı ISSN: 2147-6934

Elektronik ISSN: 2147-6926

Marmara Üniversitesi Yayın No: 805

Baskı-Cilt:

Marmara Reklam ve Pazarlama Ltd. Şti.

Tel/Faks: (212) 501 31 72 - (212) 577 01 12

Yayınevi:

Marmara Üniversitesi Yayınevi

Adres: Göztepe Kampüsü 34722 Kadıköy, İstanbul

Tel/Faks: (216) 348 43 79

E-posta : yayinevi@marmara.edu.tr

İletişim Bilgileri:

Adres: Marmara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi,

Anadolu Hisarı Kampüsü, 34810, Beykoz, İstanbul

Telefon: (0216) 308 22 26 **Faks:** (0216) 308 22 26 /1205

E-mail: siyasalbilimlerdergisi@marmara.edu.tr

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Mohd AFANDISALLEH - Mohd Fauzi ABU-HUSSIN - Abdul Majid Hafiz MOHAMED

THE AMERICAN CHRISTIAN RIGHT AND
GEORGE W. BUSH'S FOREIGN POLICY TOWARDS SUDAN 9

Haluk ALKAN - Muhammet Hüseyin MERCAN

YENİ BURJUVAZİ, EKONOMİK KALKINMA VE AFRİKA:
TUSKON AFRİKA TİCARET KÖPRÜLERİ..... 25

Ayfer GENÇ YILMAZ

DEVLET KAPASİTESİ VE UMUMİ MÜFETTİŞLİKLER
ALTYAPISAL İKTİDARIN YERELDE İNŞASI..... 43

Gönül GÜNEŞ

ÇANAKKALE'DE DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE SEÇİMLER..... 67

Elnur İSMAYILOV

21. YÜZYIL RUSYA DIŞ POLİTİKA DOKTRİNLERİ'NDE GÜNEY
KAFKASYA VE ORTA ASYA DEĞERLENDİRMESİ..... 87

Ruveyda KIZILBOĞA

İÇ DENETİM SİSTEMİNDE DENETÇİLERİN BAĞIMSIZLIK
VE TARAFSIZLIĞININ ÖNEMİ* 107

Hasan SABİR

KÜRESELLEŞEN DÜNYADA REKABET POLİTİKASI
VE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER..... 121

Deniz SERT - Uğur YILDIZ

AUTONOMY DESPITE RESTRICTIONS: ASYLUM SEEKERS IN ISPARTA,
ISTANBUL, AND YALOVA 135

Ümit YAZMACI

BASİTLEŞTİRMEK, İFŞA ETMEK, GİZEMİNİ ÇÖZMEK: PIERRE-ANDRÉ
TAGUIEFF VE SEKÜLER ZAMANLARDA ANTİSEMİT KOMPLOCU TAHAYYÜL..... 153

YENİ BURJUVAZİ, EKONOMİK KALKINMA VE AFRIKA: TUSKON AFRIKA TİCARET KÖPRÜLERİ

Haluk ALKAN *

Muhammet Hüseyin MERCAN **

Özet

Günümüz uluslararası sisteminde ülkelerin dış politikalarını incelerken işadamlarının ve iktisadi çevrelerin dış politika yapım sürecinde önemli bir rol oynadıkları görülmektedir. Ekonomik diplomasi anlayışının yaygınlaşması ve dış politika paradigmasının temel unsurlarından birisi haline gelmesi işadamları ve şirketlerin öncelik ve çıkarları doğrultusunda adımlar atılmasına neden olmaktadır. Türkiye örneğinde bakıldığında geleneksel olarak devlet ve işadamları arasında hiyerarşik bir ilişki biçiminin var olduğu, ancak 1990'lı yılların sonlarından itibaren bu ilişkilerde bazı değişimlerin yaşanmaya başladığı görülmektedir. Dış politikada ekonomi temelli bir anlayışın hâkim olması ve farklı coğrafyalara yönelik özel açılım politikalarının hayata geçirilmeye çalışılması bu ilişkilerde iş dünyasının daha hayati bir rol üstlenmesine neden olmaktadır. Bu çerçevede, çalışmanın amacı Türkiye – Afrika ilişkilerinin gelişme sürecinde işadamı örgütlenmelerinin süreçteki rolünü Türkiye Sanayiciler ve İşadamları Konfederasyonu (TUSKON) örneği ışığında incelemektir. Çalışmada öncelikle TUSKON'un örgütlenme amacı ve organizasyon yapısı ele alınmakta ve bu çerçevede Afrika Pazarı ile olan ilişkisi tartışılmaktadır. İkinci olarak Afrika'nın uluslararası siyasette ve Türk dış politikasında taşıdığı önem incelenmekte, daha sonra TUSKON'un bölgeye yönelik etkinlikleri Türkiye'de gelişen yeni devlet - işadamı ilişkileri bağlamında analiz edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dış Politika, Devlet ve İşadamları, TUSKON, Afrika, Çıkar Grupları

NEW BOURGEOIS, ECONOMIC DEVELOPMENT AND AFRICA: TUSKON AFRICA TRADE BRIDGES

Abstract

In today's international system, while examining foreign policies of states, it is seen that businessmen and economic environments play a vital role in foreign policy making process.

* Prof.Dr., Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü.

** Araş.Gör., Erciyes Üniversitesi İİBE, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü.

The expansion of economic diplomacy perception as one of the fundamental elements of foreign policy paradigm leads to be taking steps by political authorities in accordance with priorities and interests of businessmen and companies. By looking at the case of Turkey, it is observed that there is a traditionally hierarchical relationship between the state and businessmen, however, some changes have been noticed in these relations since the late of 1990s. The foreign policy dominated by economy-based perception and an effort to put some specific policies and initiatives towards different territories into practice give important roles to business world in the relations. In this regard, this study aims to examine the role of businessmen organizations in the process of development of Turkey - Africa relations in the case of Turkish Confederation of Businessmen and Industrialists (TUSKON). In this regard, this study aims to examine the role of businessmen organizations in the process of development of Turkey-Africa relations in the light of the case of Turkish Confederation of Businessmen and Industrialists (TUSKON). In this study, firstly TUSKON's organizational purpose and structure is examined and within this scope, TUSKON's relations with African market is discussed. Secondly, the study investigates the importance of Africa in the international politics and Turkish foreign policy. Finally, in this paper, the activities and the enterprises of TUSKON towards Africa are analyzed through developing new state-businessmen relations in Turkey.

Keywords: Foreign Policy, State and Businessmen, TUSKON, Africa, Interest Groups

Giriş

“General Motors için iyi olan, Amerika için de iyidir”. General Motors şirketinin CEO'su ve eski ABD Savunma Bakanı Charles E. Wilson'a ait olan bu sözler bir yerde ülkelerin dış politikaları ile işadamları arasında dayanışmacı bir ilişkinin bulunduğunu göstermektedir. Ülkelerin dış politikalarını analiz eden birçok okuma, işadamı gruplarının ve şirket çıkarlarının dış politika stratejilerin oluşturulmasındaki ve hayata geçirilmesindeki önemine işaret etmektedir (Garten, 1997; Bauer vd., 2009). Buna karşılık konuya Türkiye'de dış politikanın oluşturulmasında işadamlarının rolü açısından bakıldığında tarihsel açıdan aynı şeyleri söylemek oldukça güçtür. Türkiye'de işadamı örgütleri ile dış politika ilişkisi 80'li yılların ortalarına kadar iç piyasaya dönük bir işadamı etkinliği ve bu çerçevede şekillenen korumacı-cezalandırıcı bir siyasal otorite belirleyiciliği etrafında şekillenmiştir. Bu ilişkinin yerleşmesinde devlet eliyle bir milli burjuvazi yaratma politikasının ve iç talebin kontrolüne dayalı ithal ikameci bir sanayileşme stratejisinin belirleyici rolü bulunmaktadır. İzlenen politikalar sonucunda, korunan, iç piyasaya dönük talepleri ile öne çıkan, dış ilişkiler sürecinde etkin olmayan bir işadamı kimliği ve onların şekillendirdiği örgütlerin işadamı-devlet ilişkilerinde belirleyiciliği Türkiye'de öne çıkmıştır (Uğur ve Alkan, 2000).

Bu arka planda Türkiye'de işadamlarının dış ilişkilerde oynadıkları rol 2000'li yıllara kadar, hükümetlerin inisiyatifi dışında ve kendi çabaları ile şekillenen zayıf girişimler olarak kalmıştır. 1978 yılında TÜSİAD üyesi bir grup işadamlarının (Feyyaz Berker, Şakir Eczacıbaşı, Melih Özkat, Jak Kamhi, Ali Koçman ve Güngör Uras) ABD'ye giderek IMF yetkilileri ve önde gelen finans kuruluşları ile görüşmeler yapmaları buna örnek olarak gösterilebilir. Heyet daha sonra hazırladığı bir raporu Ecevit Hükümetine sunmuş, ancak hiçbir somut karşılık bulamamıştır (Gülfidan, 1993, p. 90-91). Diğer bir örnek Avrupa Birliği'ne Türkiye'nin üyeliği konusunda sürekli sorun çıkaran Yunan vetosunu kırmaya yönelik girişimdir. 1996 yılında TÜSİAD, İSO, İKV, DEİK, İTO ve Türk-İş yöneticilerinin de bulunduğu bir heyet Yunanis-

tanâ bir gezi düzenlemiş ve bu ülkede bir Türk - Yunan İş Konseyi toplantısının gerçekleştirilmesine öncülük etmiştir. Bülent Eczacıbaşı; “Ticaret siyasi barışa çok katkıda bulunur. Hükümetlerin, bu girişimi destekleyen adımlar atmasını bekliyoruz. Ama bunu yapmazlarsa sivil toplum örgütleri ve özel teşebbüs arasında sıcak ilişkiler başlatılacak” diyordu (Alkan, 1998, s. 349-351). Bu çaba da dönemin hükümetinin Dışişleri Bakanlığı atlanıldığı gerekçesi ile girişime destek vermemesi nedeniyle sonuçsuz kalacaktır. Bu örneklerin sayısı artırılabilir.

Türkiye’de işadamlarını uluslararası ilişkilerde rol almaya zorlayan etkenlerin başında hiç şüphesiz 24 Ocak Kararları gelmektedir. 24 Ocak Kararlarının en belirgin özelliklerinden biri ekonomiye ilişkin karar süreçlerinde, piyasanın kendi işleyişine göre oluşacak fiyatların yol gösterici olmasının hedeflenmesidir. 24 Ocak 1980’den başlayan süreç içinde genel politika trendi dış ticaret rejiminin serbestleştirilmesi doğrultusunda olmuştur. Bu politika kâr oranlarını artırarak yatırımları uyarmak, ihracat yapılabilecek mallarda stok yaratabilmek için iç talebi kısıtlamak gibi iki yönlü bir amaç doğrultusunda uygulamaya konulmuştur. Kararlarla Türkiye ekonomisinde iç talebe yönelik ithal ikameci sanayileşme stratejisi terk edilmiş, yerine serbest piyasa güçlerine duyarlı ve uluslararası rekabete açık, ihracata yönelik bir kalkınma stratejisi benimsenmiştir (Çeçen vd, 1990, s. 111-112). Bütün bu değişiklikler işadamları - siyasal alan etkileşimlerine yeni boyutlar kazandırmıştır. Öncelikle yurtdışına ürün ihraç edebilmek ve inşaat ve hizmet sektöründe dış piyasalarda yer bulabilmek özel sektör için büyük önem kazanmış, siyasal kararları etkilemeye dönük etkinliklerde de bu dinamik belirleyici bir konum edinmiştir (Boratav, 1995, s. 172). Dolayısıyla 24 Ocak kararları, 1980 sonrası sermaye kesimindeki güç dengesinde önemli değişikliklere yol açmıştır. Uyum yeteneği yüksek olan özel sektör kuruluşları sanayiden turizme, konuta, finansa, iç pazardan ihracata; yatırımdan ticarete yönelerek yeni koşulları lehlerine dönüştürebilmişlerdir. Buna karşılık böyle bir fonksiyonel değişimi başaramayanlar ağır finansman maliyetleri nedeniyle krize girmişlerdir (Boratav, 1985). Yine bu tip kuruluşlar, İran-İrak savaşı nedeniyle ortaya çıkan ticari canlanmadan ve Ortadoğu pazarına ürettikleri ürünleri pazarlayabilme imkânlarından yararlanabildikleri ölçüde dışa açılma stratejisinden kazançlı çıkmışlardır (Zürcher, 1995, s. 427). 80’li yıllar genel olarak ticari sermayenin yeni işlevleri ile birlikte güçlendiği ve giderek dışa açılmaya zorlandığı bir dönem olmuştur.

Bu ortam işadamlarının geleneksel tutumlarını değişime zorladığı gibi, oluşan boşluk ve fırsat alanları yeni işadamları grupları için dikey hareketlilik fırsatları da yaratmıştır. 1980’ler boyunca TÜSİAD ve Odalar Birliği arasında ve Odalar Birliği içindeki değişik gruplar arasındaki mücadele olarak yansımaları bulan bu değişim, 90’lı yıllarda MÜSİAD gibi yeni şemsiye örgütlerin ve özellikle Anadolu’da hızlı bir sanayileşme sürecine giren bölgelerde öne çıkan bölgesel SİAD’ların oluşumu ile yeni bir boyut kazanmıştır. 1980’li yıllara rengini veren ANAP hükümeti dört siyasal eğilimi birleştirme politikası temelinde yeni işadamları gruplarının siyasal ve bürokratik kadrolarla daha uyumlu hareket etmelerine zemin hazırladı. Bu dönemde yürürlüğe giren özel finans kurumları ile ilgili düzenlemeler muhafazakâr Anadolu sermayesinin finansal açıdan daha rahat hareket etmesine yardımcı oldu. Anadolu kentlerinde kurulan çok ortaklı holdingler Anadolu kaplanları olarak adlandırılan kendine özgü talep profiline sahip bir çıkar bileşimini ortaya çıkardı (Özcan and Çokgezen, 2003). Bu arka plan ışığında, siyasal otoritelerin belirleyiciliği altında gelişen ve zaman içinde kendi aralarında çıkar ayrılığına düşen geleneksel işadamları gruplarının dışında, ancak bu ilişkilerin periferisinde gelişme gösteren dindar Anadolu sermayesinin içinden gelen ikinci kuşak eğitilmiş girişimci gruplar başta MÜSİAD olmak üzere, birçok ulusal ve bölgesel işadamları örgütünün kurulmasının temel dinamiğini oluşturdular (Alkan, 1998, s. 148-152). Bu grup yeni ekonomik kurumlar ve

ilişkilerin meşruiyeti konusunda kaygılar taşıyan, geleneksel değerlerle uyumlu, ekonomide dayanışma yönü yüksek siyasal bir kararlılığa gereksinim hissetmekteydiler. Zaman içinde eğitim seviyesindeki yükselme, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, ülkede dinin kültürel ve siyasal boyutları ile birlikte yoğun bir biçimde gündeme girmesine paralel olarak kendileri açısından meşru bir ekonomik etkinliğin ihtiyaç hissettiği kurumsal dönüşüm talebini öne çıkardılar. Özellikle muhafazakâr siyasetin 90'lı yılların ikinci yarısından itibaren güç kazanmasına paralel olarak, bu örgütler siyasal merkeze yönelttikleri "kimlik onayı" talebinin beslediği bir arayışın yansımalarını oluşturdular. 1994 yerel seçimlerinde Refah Partisi'nin Ankara ve İstanbul gibi iki büyük metropolde belediye yönetimlerine gelmesi, bu işadamlarının oluşturdıkları derneklerin örgütsel etkinliklerine ve şirketlerin kapasite ve sektörel düzeyde gelişme göstermelerine yardımcı oldu (Demir vd., 2004, s. 170). 28 Şubat sürecinde cezalandırıcı bir politikaya muhatap olsalar da muhafazakâr işadamı gruplarının gelişme süreci ciddi bir kesintiye uğramadı (süreç için bkz. Kar ve Alkan, 2009). Aksine talep profilleri daha demokratik ve ortak sorunlara vurgu yapacak şekilde değişim geçirdi, temsil yetenekleri güçlendi ve çok yönlü etkileşim içinde hareket eden bir işadamı kimliği zaman içinde güç kazandı. MÜSİAD'a, memleketindeki işadamı örgütüne ve TÜSİAD'a aynı zamanda üye olan genç bir işadamları grubu bu sürecin sonucunda ortaya çıktı.

Anadolu kentlerinde gelişme gösteren sanayileşmenin girişimci aktörleri olarak öne çıkan işadamı grupları, 90'lı yıllar boyunca edindikleri deneyim ve gösterdikleri gelişmenin bir sonucu olarak, gerek 2002 genel seçimleri sonucunda oluşan tek partili istikrarlı hükümet yapısına duydukları gereksinim, gerekse bizzat AK Parti'nin izlediği muhafazakâr çizgi nedeniyle yeni siyasal kadrolarla diyalog içinde hareket edebilecek bir kesimdir. Bu grup, aynı zamanda sahip oldukları sektörel bileşim ve yatırımlarının büyük çoğunluğunu 1980 sonrasında gerçekleştirmiş olmaları nedeniyle de yeni ekonomik politikalara uyum yeteneği yüksek işadamlarından oluşmaktadır. Dış pazarlara açılma konusunda istekli olmaları, aynı zamanda bu konuda siyasal ve bürokratik desteğe gereksinim duymaları da onları kamu otoriteleri ile ortak çalışma yönünde teşvik etmektedir.

Uluslararası ilişkilerde yerli girişimcilerin dış piyasalara açılmasını destekleme yönündeki politikanın da özellikle son dönemde güç kazandığının altının çizilmesi gerekmektedir. Kar, Türkiye'de cumhurbaşkanlarının yurtdışı gezilerine işadamlarının katılımları üzerine yapmış olduğu analizde bu konuda çarpıcı bilgiler vermektedir (Kar, 2011, s. 28-38). Türkiye'de işadamları ilk kez Cumhurbaşkanı Özal döneminde resmi heyetle birlikte yurtdışı ziyaretlere katılmaya başlamışlardır. Üstelik Özal döneminde, Cumhurbaşkanı'nın Odalar Birliği ve TÜSİAD yönetimleri ile yaşadığı sorunlar nedeniyle Anadolu'da yeni gelişmeye başlayan işadamı gruplarının yurtdışı gezilere katılmaları teşvik edilmiştir. İlk kez 1993 yılında Cumhurbaşkanı'nın yaptığı Orta Asya gezisine örgütsel düzeyde MÜSİAD heyeti katılmıştır. İşadamlarının Cumhurbaşkanı Demirel döneminde de yurtdışı gezilerine katılmaları devam etmiş, ancak bu dönemde Anadolu sermayesine karşı daha mesafeli bir tutum sergilenmiştir. Cumhurbaşkanı Sezer döneminde ise Cumhurbaşkanı'nın 2002 yılına kadar yaptığı gezilerde işadamlarına yer verilmemiş, 2002 yılından sonra yapılan az sayıdaki gezide işadamlarının katılımları sağlanabilmiştir. Dolayısıyla Özal dönemi uluslararası ilişkilerde işadamlarına açılım sağlamaya dönük bir model oluşturmuş, Anadolu sermayesi için bir referans noktası oluşturmuştur. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül dönemindeki değişim ise dikkat çekicidir. Sektörel düzeyde işadamı örgütlerince organize edilen ve her düzeyde girişimcinin yoğun bir biçimde yurtdışı gezilere katılmalarına bu dönemde başlanmıştır. 2010 yılı itibarıyla Cumhurbaşkanı Gül döneminde yurtdışı gezilere katılan işadamı sayısı üç bine yakındır. KOBİ'ler, işadamı örgütlerinin ve

Dışişleri uzmanlarının teknik desteği ile yabancı ülkelerdeki muhataplarına ulaşabilmişler, iş bağlantıları kurabilmişlerdir. Sorunlarını en üst düzeyde devlet otoritelerine aktarabilmişler, işadamları örgütlerinin hazırladıkları raporlar sayesinde de gezilerin sonuçlarına ilişkin otoritelere bilgi akışı sağlanabilmiştir. Görüleceği gibi, son dönemde uluslararası ilişkilerde işadamlarının dışa açılmasını teşvik eden politikaların güç kazanmasına paralel olarak, siyasal otoriteler, her düzeyde ve sektörde işadamları gruplarına uzmanlık desteği sağlayarak, uluslararası piyasalar ile bu gruplar arasında bir köprü işlevi edinmeye başlamışlardır.

TUSKON ve Afrika

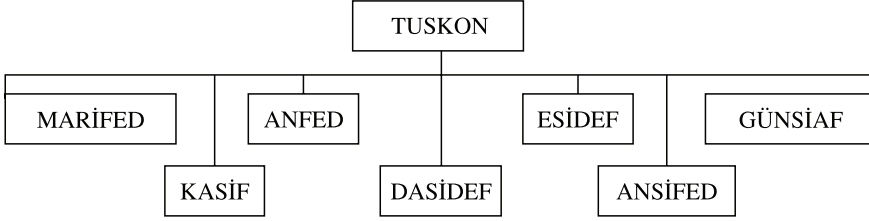
TUSKON'un Organizasyon Yapısı ve Temsil Profili

Türkiye İşadamları ve Sanayiciler Konfederasyonu (TUSKON) 7 bölgesel işadamları federasyonu (MARİFED, KASİF, ANFED, DASİDEF, ESİDEF, ANFİSED, GÜNSİAF) tarafından 2005 yılında kurulan ve Türkiye genelinde 80 ilde faaliyet yürütmekte olan 162 işadamları derneğini temsil eden bir çatı kuruluş olarak örgütlenmiştir (TUSKON, 2010a, s. 2; TUSKON, 2011, s. 2). TUSKON'un organizasyon yapısına daha ayrıntılı bakıldığında coğrafi, sosyoekonomik ve sektörel olarak farklı grupları içeren bir temsil yapısına sahip olduğu görülmektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi 90'lı yıllarda örgütlenme eğilimine giren Anadolu sermayesinin birer yansıması olan İşadamları Dayanışma Derneği (İŞHAD), İhracatçı Sanayi ve İşadamları Derneği (İHSANDER) Aktif Sanayici ve İşadamları Derneği (AKSİAD) gibi adlarla değişik il ve ilçelerde örgütlenen yerel işadamları derneklerinin oluşturduğu bölgesel federasyonların bir çatı kuruluşudur. TUSKON'a doğrudan üyelik yapılamamaktadır. Bölgesel federasyonları oluşturan yerel işadamları derneklerinden birine üyelik ile TUSKON'a üyelik dolaylı olarak gerçekleşmektedir.

Marmara Bölgesindeki işadamları derneklerini kapsayan Marmara İş Hayatı Dernekleri Federasyonu (MARİFED), 16'sı İstanbul'un değişik semtlerinde örgütlenmiş olmak üzere, bölgedeki diğer 11 il merkezi ve 4 ilçede faaliyet yürütmekte olan 31 işadamları derneğini; Karadeniz Bölgesindeki işadamları derneklerini kapsayan Karadeniz Sanayici ve İşadamları Dernekleri Federasyonu (KASİF), bölgedeki 11 il merkezi ve 11 ilçede örgütlenmiş 22 işadamları derneğini; ağırlıklı olarak İç Anadolu ve Batı Karadeniz Bölgesindeki işadamları derneklerini kapsayan Anadolu İşadamları Federasyonu (ANFED) Ankara'da 4 ayrı semtte örgütlenmiş olmak üzere, bölgedeki diğer 11 il merkezi ve 2 ilçede faaliyet yürütmekte olan 16 işadamları derneğini; Doğu Anadolu Bölgesindeki işadamları derneklerini kapsayan Doğu Anadolu Sanayici ve İşadamları Dernekleri Federasyonu (DASİDEF), 2'si Muş'ta örgütlü olmak üzere, bölgedeki diğer 9 il merkezinde ve 2 ilçede faaliyet yürüten 13 işadamları derneğini; Ege ve Batı Akdeniz Sanayici ve İşadamları Dernekleri Federasyonu (ESİDEF), 2'si İzmir'de olmak üzere, bölgedeki diğer 11 il merkezi ve 11 ilçede faaliyet yürüten 24 işadamları derneğini; Ağırlıklı olarak İç Anadolu ve Batı Akdeniz Bölgesindeki işadamları derneklerini kapsayan Anadolu Sanayici ve İşadamları Dernekleri Federasyonu (ANSİFED), 7 il merkezi ve 6 ilçede faaliyet yürüten 13 işadamları derneğini ve Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki işadamları derneklerini kapsayan Güneydoğu Sanayici ve İşadamları Dernekleri Federasyonu (GÜNSİAF), 2'si Gaziantep'te olmak üzere, bölgedeki diğer 13 il merkezinde ve 14 ilçede faaliyet yürüten 29 işadamları derneğini temsil etmektedir (TUSKON, 2009).

Bu organizasyon yapısı, İstanbul'un Şişli ilçesinden, Kocaeli gibi sanayileşmiş bir kentten, Erbaa, Şarkışla, Erciş, Viranşehir gibi Anadolu ilçelerine uzanan kozmopolit bir temsil yapısını ortaya çıkarmaktadır. Bu yapı TUSKON'un, birbirlerinden oldukça farklı büyüklükte, sektörel etkinlikte faaliyet gösteren, farklı talep bileşimlerine sahip girişimcileri temsil eden bir çatı kuruluş olduğunu göstermektedir.

Çizelge I. TUSKON'un Organizasyon Yapısı

Aslında bu temsil profili 90'lı yıllarda kurulan ve yeni işadamları gruplarını temsil etmeyi amaçlayan birçok işadamları derneğinin ortak özelliğidir.

TUSKON kendi örgütlenme amacını “ülke sorunlarına duyarlı, sosyal sorumluluk bilinci yüksek işadamlarının birlikte hareket etmeleri”ni sağlamak; “Türk ekonomisinin bel kemiğini oluşturan küçük ve orta ölçekli işletmelerin yanı sıra büyük ve büyüyen şirketlerin ... kendilerini geliştirmelerini” sağlamak; bu niteliklere sahip işadamlarının “daha güçlü” bir biçimde temsil edilmesi olarak açıklamaktadır (TUSKON, 2010b).

“(TUSKON), işlerini geliştirmek, büyütme ve dış pazarlara açılmak isteyen işadamlarımızı temsil edecek bir organizasyon olmanın yanı sıra ülkemizdeki sorunları gündeme taşıyarak, çözüm önerileri üretmek ve ülkemizin hak ettiği yere ulaşması yolunda geniş katkı sağlamak üzere kuruldu.”

Bu çerçevede TUSKON faaliyet perspektifinde;

- İş dünyamıza yönelik potansiyelleri değerlendirerek, işletmelerin kendilerini geliştirmelerine yönelik hedefler oluşturmayı,
- İş dünyasının sesi olarak, ekonomi politikalarının oluşturulmasına katkıda bulunmayı, Ülkemizin sorunlarına yapıcı anlayışla yaklaşarak, alternatif çözümler üretmeyi,
- Tüm dünyadaki ekonomik gelişmeleri takip ederek, global iletişim ağını açık tutmayı ve iş adamlarımızın dünya ile entegrasyonunu sağlamayı,
- Aile şirketlerinin kurumsallaşmasına yönelik yöntemleri göstermeyi,
- İşadamlarımızın, gerek ulusal gerek uluslararası arenada iş yaparken ihtiyaç duyabileceği bilgi, tecrübe ve ilişkileri paylaşmayı,
- Temel pazarların yanı sıra gelişen pazarları inceleyerek, Türkiye ekonomisinin gelişimine katkı sağlayacak potansiyel ülke ve sektörleri analiz etmeyi,
- Üyelerinin hizmet veya bilgi ihtiyacını hızlı, sıkıntısız ve dolaysız yoldan, konunun uzmanlarıyla değerlendirerek gidermeyi hedeflerine yer vermektedir.

“Bu amaçlara hizmet ederken konfederasyonun bakış açısı, yerel koşul ve duyarlılıkları da dikkate alarak Türkiye ekonomisini ve işadamlarını global ekonominin etkin bir parçası haline getirmektedir” (TUSKON, 2010b).

Afrika'nın Önemi

Afrika kıtası yaklaşık 900 milyon insanın yaşadığı, 54 bağımsız ülkenin yer aldığı geniş bir coğrafyaya sahip bulunmaktadır. Asya'dan sonra ikinci büyük kıtadır. Birçok stratejik suyunun üzerinde konumlanmaktadır. Zengin doğal ve mineral kaynaklara ve ekolojiye sahiptir. Dünya krom rezervlerinin %99'u, Platinyum'un %85'i, Tantalit'in %70'i, Kobalt'ın %68'i, Altın'ın %54'ü Afrika topraklarında bulunmaktadır. Nijerya ve Libya zengin petrol ve doğal gaz rezervlerine sahiptir. Kıta geniş tarım yapılabilir arazilere sahip olması nedeniyle tarımsal üretim potansiyeli yönüyle de dikkat çekmektedir. Ancak, Afrika'nın dünya ekonomisindeki yeri, yukarıda özetlenen potansiyeli ile karşılaştırılamayacak derecede kötüdür (Rena, 2008, s. 2-3). Afrika zengin doğal kaynaklara sahip olmasına rağmen ulaşım ve altyapı yetersizliği, sosyal ve siyasal istikrarsızlık nedeniyle bu potansiyelini dünya ekonomisine entegre etmekte önemli sorunlar yaşamaktadır. Bu özelliği nedeniyle Afrika ülkeleri doğrudan yardımdan çok, ticaret altyapısının geliştirilmesine yönelik yatırımlara gereksinim duymaktadır. Afrika kıtasının dünya ticaretindeki payının %1 oranında artırılması durumunda elde edilecek kazancın kıta ülkelerine yapılan yıllık yardımın yedi katına denk olacağı ifade edilmektedir (Yener, 2007, s. 547).

Tarihsel açıdan Afrika ekonomisi kapalı bir biçimde Avrupa'nın eski sömürgeci güçlerine ve bu paralelde Kuzey Amerika ülkelerine ve Japonya'ya bağımlı kılınmıştır. Bu bağımlılık ülkelerin siyasal yapılanmasından, günlük hayatta kullanılan dile kadar pek çok alanda etkisini sürdürmektedir. Afrika ülkeleri bağımsızlıklarını elde etmiş olsalar da sömürgeci dönemden kalan bağımlılıklar halen sürmekte, özellikle Avrupa ülkeleri bu ülke ekonomilerine ve siyasal hayatın işleyişine sıklıkla müdahale etmektedirler (Collier, 2006, s. 8). Bu bağımlı yapının Afrika ülkeleri için ekonomik, siyasal ve sosyal açıdan bir kazanım doğurduğunu söyleyebilmek oldukça güçtür. 1980'li yıllarda, eski sömürgeci ülkeler dışında, güçlenen yeni ekonomilerin, özellikle Çin ve Hindistan gibi, bölgeye ilgisinin artması ile yerleşik bağımlı ilişkiler de sarsılmaya başlamıştır. Bu tarihlerden itibaren özellikle Sahra Altı Afrika Bölgesinde (SAGA) ekonomik açıdan bir gelişme sürecine girildiği gözlenmektedir. Son yıllarda bölge ülkeleri için ortalama olarak %6 gibi GSMH büyümesinden bahsedilmektedir. Bu gelişme süreci bazı uzmanlar tarafından Afrika ekonomilerinin makûs talihinin kırılma noktasına gelindiği yönünde yorumlar yapılmasına neden olmuştur (Arbache vd., 2008).

2001-2009 yılları arasında dünya piyasalarında petrol ve doğal gaz fiyatlarındaki artış ve devamında küresel ekonomik krizin Batılı ekonomilerde yol açtığı durgunluk, yeni ekonomileri Afrika için cazip müşteriler ve yatırımcılar haline getirmiştir. 1995-2000-2006 periyotlarında gelişen ekonomilerin Afrika ile yapmış oldukları ticaret hacmine bakıldığında 1995 yılında incelenen 6 ülkenin (Brezilya, Çin, Hindistan, Malezya, Rusya, Türkiye) ticaret hacmi toplamda %-1,7 iken, bu oran 2000 yılında %1,9'a; 2006 yılında %2,8'e yükselmiştir. Bu ülkeler içinde Çin, Hindistan ve Türkiye başı çekerken, 2005 yılı bazında Türkiye Afrika'ya yatırım yapan önde gelen ülkeler arasında gösterilmiştir (Kaplinsky and Farooki, 2009, s. 15-20).

Gelişen ekonomiler sıradan tüketicilerin gereksinim duyduğu ürünleri daha ucuza üretebilmektedirler. Bu nedenle Afrika pazarına, tüketici profili açısından bu ülkeler daha rahat girilebilmekte ve ürünlerini pazarlayabilmektedirler. Belirtildiği gibi Afrika ülkeleri temel alt-

yapı yatırımlarına gereksinim göstermektedir. Türkiye gibi inşaat sektöründe deneyim sahibi ülkeler bu alanda daha hızlı yatırım yapabilmektedir. Geniş tarım yapılabilir arazilerin bulunması ve düşük yatırım maliyeti nedeniyle tarım sektörü cazip yatırım alanlarının başında gelmektedir. Ayrıca kıtanın sahip olduğu zengin mineral kaynakları ve petrol ve doğal gaz yatakları gelişen dünya ekonomileri için cazip fırsatlar sunmaktadır. Bu profil Türkiye için öncelikle endüstriyel ihraç ürünleri açısından Afrika'yı önemli pazar kılmakta, enerjide alternatif dışalım kanalları oluşturmak isteyen ülkemiz açısından yatırım imkanları sunmaktadır. Belirtildiği gibi bölge ülkelerinin gereksinim duyduğu altyapı ve konut sektöründe Türkiye avantajlı bir konuma sahiptir. Afrika özellikle dışa açılma isteğindeki Türk küçük ve orta boy işletmeleri için cazip bir pazar konumundadır (Kaplinsky and Farooki, 42).

Türkiye'nin yukarıda özetlenen gelişmeler paralelinde stratejik bir konsept içinde Afrika'ya yönelik olarak ilk girişimi 1998 yılında Dışişleri Bakanlığınca hazırlanan Afrika'ya Açılım Eylem Planıdır. SAGA ülkelerine öncelik verilen uzun vadeli bu plana göre öncelikli olarak ekonomik ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi, zaman içinde siyasi ilişkilerin de bu paralelede güçlendirilmesi hedeflenmekteydi. Türk dış politikasının geleneksel anlayışından önemli bir değişimi ifade eden bu belge 1999 ve 2000 yılında yaşanan ekonomik krizler ve hükümet istikrarsızlıkları nedeniyle uygulama imkânı bulamadı. 2002 seçimlerinden sonra iktidara gelen AK Parti hükümeti planı, kendi aktif dış politikası çerçevesinde yeniden anlamlandırarak hayata geçirmiştir. 2007 yılı Hükümet Programında ilk kez Afrika'ya yer verilerek "Bu döneme kadar dış politika ufkunun dışında kalan Afrika, Uzak Doğu ve Latin Amerika gibi bölgelere yönelik açılım politikaları artan bir hızla sürdürülecektir. 2005 Afrika, 2006 Latin Amerika yıllarında başlattığımız projeleri yakından takip edecek ve 2013 yılına kadar bu bölgelerdeki altyapıyı güçlendirerek 2023 yılında bu bölgelerdeki en aktif ülkeler arasında yer alacağız. Bu bölgelerde yetersiz olan mevcudiyetimiz yeni büyükelçilik ve temsilciliklerin açılması, TİKA'nın faaliyet alanının genişletilmesi, dış ticaret, kültür ve tanıtım faaliyetlerimizin arttırılması ile yoğunlaştırılacaktır" vurgusu yapıldı (Fırat, 2007, s. 4).

2002'den itibaren Türkiye'nin Afrika ülkeleri ile olan ekonomik ilişkilerindeki canlanma dikkat çekicidir. Türkiye'nin Afrika ile olan ticaret hacmi 2000 yılında 4,1 milyar dolarken, 2004 yılında bu rakam 7,7 milyara çıkmış bulunmaktaydı. Aynı dönemde SAGA ülkeleri ile ekonomik ilişkilerdeki artış hazırlanan plan paralelinde önemli bir gelişme trendine işaret etmektedir. 2000 yılında SAGA ülkeleri ile olan ticaret hacmi 742 milyon dolarken, bu rakam 2004 yılında 2,3 milyar dolara yükselmiştir. İlişkilerdeki artışın 2003 yılında başladığı, bu yıl %23 oranında yaşanan gelişmenin, bir yıl sonra, 2004'te %45 oranında gerçekleştiği görülmektedir (Altan, 2005). Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM) tarafından 2003 yılında "Afrika ile Ekonomik ve Ticari İlişkileri Güçlendirme Strateji Belgesi" bu konuda diğer bir önemli adımdır. Bu belgede küçük ve orta boy işletmelerin Afrika piyasasına girmelerini kolaylaştırıcı düzenleme ve etkinliklere ağırlık verileceği belirtilmektedir. Bu kapsamda 2004 yılında sayıları yalnızca 4 olan ticaret ataşeliklerinin sayısı 2007 yılına gelindiğinde 11'e çıkartılmıştır. 2005 yılında Başbakan Erdoğan'ın Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk defa iki SAGA ülkesini içeren (Etiyopya ve Güney Afrika Cumhuriyeti) önemli bir diğer gelişmedir. 2004-2007 yılları arasında SAGA bölgesinde 7 Türk İhraç Ürünleri Fuarı açılmıştır (Kızıllarslan, 2007). 2005 yılının Türkiye'de "Afrika Yılı" olarak ilan edilmesi, aynı yıl Türkiye'nin Afrika Birliği Zirvelerine gözlemci üye statüsünde katılmasının kabul edilmesi, 2008 yılında Türkiye'nin Afrika Birliği tarafından stratejik ortak ilan edilmesi ve Afrika Kalkınma Bankası'na üye olması Türkiye'nin Afrika'ya açılımında önemli kilometre taşlarını oluşturmuştur. 2005-2008 yılları arasında Tür-

kiye ile Afrika ülkeleri arasında dış ticaret hacmindeki artış genelde %45, SAGA ülkeleri bazında %25,8 olarak gerçekleşmiştir (Mansfield, 2007, s. 4).

İlki 2008 yılı Ağustos ayında gerçekleştirilen ve 5 yılda bir tekrarlanması planlanan Türkiye Afrika İşbirliği Zirvesi'nde ilan edilen İstanbul Deklarasyonu ve Ortaklık İçin İşbirliği Çerçeve Belgesi'nde ilişkilerin özel sektör kuruluşları ve sivil toplum örgütlerinin katılımıyla daha planlı bir şekilde kurumsallaştırılması isteğine yer verilmiştir. Ayrıca, Zirve kapsamında DEİK, TOBB ve DTM desteği ile Türkiye Afrika İşadamları zirvesi gerçekleştirilmiştir. 2009 yılında Türkiye'nin BM Güvenlik Konseyi'ne üyeliği için yapılan seçimde Afrika ülkeleri, üç ülke dışında, ülkemize destek vermişlerdir (Mansfield, 3; Fırat, 4).

Görüldüğü gibi Afrika pazar yapısı nedeniyle dış piyasalara açılma isteğindeki küçük ve orta boy işletmeler için uygun bir ortam oluşturmaktadır. Aynı zamanda bu durum Türkiye'nin 2003 yılından beri büyük ağırlık verdiği Afrika ülkeleri ile ilişkilerin geliştirilmesine dönük aktif dış politikanın bir unsuru olarak kabul edilmiştir. Zaman içinde bu stratejinin hayata geçirilmesinde sivil toplum örgütleri temelinde bir açılım yöntemi de kabul edilmiştir. Bu noktada dış piyasalara açılma isteğindeki orta ölçekli firmaların gereksinim duyacağı teknik ve uzmanlık desteği, iş bağlantılarının kurulmasına imkân tanıyan zeminlerin oluşturulması, temsil profili, örgütlenme amacı ve bağlantı altyapısı yönüyle TUSKON'un Afrika'ya açılım sürecinde bir işadamları organizasyonu olarak öne çıkmasında belirleyici dinamikleri oluşturmuştur.

Neden TUSKON, Neden Afrika?

"Hacı babanın kravatlı oğulları yurtdışına açılıyor. Yurtdışındaki işleri artık lisan bilen genç nesil kovalıyor" (Meral, 2009). TUSKON Başkanı Rızanur Meral'e ait olan bu sözler bir yerde TUSKON'un arka plan olarak Anadolu'da 80'li yıllarda ekonomide dışa açılmayı önceleyen politikalara paralel olarak gelişme gösteren Anadolu burjuvazisine dayandığını özetlemektedir. Ancak bu durum tek başına bir işadamları örgütü olarak TUSKON'un neden Afrika pazarına yöneldiğini ve bu bölgede başarılı olduğunu açıklamaya yetmemektedir. TUSKON Anadolu burjuvazisi içinde ayırt edici özel bir konumu ile dikkat çekmektedir. Gerek üye profili, gerek Konfederasyon'un önde gelen isimlerinin yapmış olduğu açıklamalar, gerekse konu ile ilgili araştırmalar TUSKON'un "Gülen Hareketi" ile işbirliği içinde hareket eden bir işadamları grubu olduğuna işaret etmektedir. Fethullah Gülen'in bu yöndeki oluşumları destekleyici bir söylemi bulunmaktadır. Fethullah Gülen 2004 yılında Zaman gazetesinde yayınlanan bir röportajında cemaat mensuplarının bir araya gelerek yatırımlar yapması hususunda önemli mesajlar vermiş ve şu hususları dile getirmişti (Zaman, 27 Mart 2004):

"Ülkemizin derdi cehalettir, tefrikadır, birbirini yemedir, fakirliktir. Bunun çaresi de zenginlerin organize olmayı öğrenmeleridir. Bugün bile yanıma gelen insanların, Türk müteşebbislerin burada mutlaka bir şeyler yapmalarını arzu ediyorum. Ve onlara 'iyi bir pazar araştırması, zemin yoklaması yaptınız mı? Dünyada bu mevzuda karşınıza çıkacak rakipleriniz var mı?' gibi hüsnüniyetle düşüncelerimi ifade ediyorum."

Gülen Hareketi'nin en temel özelliklerinden birisi küreselleşme taraftarı tutum ve küresel ekonomiye uyum sağlama arzusudur (Kuru, 2007). Bu bağlantı Afrika pazarı ile TUSKON ilişkisini açıklayabilmek açısından önemlidir. Afrika, Gülen Hareketi'ne bağlı eğitim kurumlarının yoğun olarak faaliyet yürüttükleri bir kıtadır. Bu okullar ağırlıklı olarak, Gülen Hare-

keti ile gönül bağı olan Anadolu muhafazakâr işadamlarının maddi desteği ile faaliyetlerini yürütmektedirler. Başka bir ifade ile TUSKON'un temsil ettiği işadamlarının büyük çoğunluğu bir şekilde Gülen Hareketi'nin Afrika'da yürüttüğü eğitim faaliyetlerin içinde yer almış kişilerdir (Uygur, 2007, s. 186). Afrika'daki Türk okulları ve Afrika ile ticaret bağlantısı değişik şekillerde dile getirilmektedir. Örneğin "Today's Zaman"ın TUSKON'un ticaret köprüleri toplantılarının tanıtımına ayrılmış sayısında yer alan bir makalede, ticaretin toplumlar arasındaki çatışmayı önleyici ve sürekli bir barışın inşa edilmesindeki rolüne dikkat çekilerek, ticaretin böyle bir işlevi yerine getirebilmesinin de toplumlar arasında güvene dayalı bir ilişkinin tesis edilmiş olmasına bağlı bulunduğu belirtilmektedir. Yazıda TUSKON'un başarısının arka planında Türkiye'den gönüllü insanların hiçbir karşılık beklemeden dünyanın değişik bölgelerinde son yirmi yılda açmış olduğu eğitim kurumları bulunduğu ifade edilmektedir. Bu okullar açıldıkları yerlerde toplumun ilgisini bu hayırsever insanlara yönelmesine neden olmuş ve bu insanlar o ülkelerde bir güven ortamının oluşmasına hizmet etmişlerdir. Yazıya göre hayırseverlerin desteği ile açılan eğitim kurumları, bir karşılık beklenmese de, oluşturmuş oldukları bu güven ortamı sayesinde sosyal alanda yakın ilişkilerin kurulmasına ve ticaretin gelişmesine de katkı sağlamışlardır (Türkmen, 2010, s. 10). TUSKON Başkanı Rızanur Meral, Türk Okulları'nın dış pazarlarda yakın bağlantılar kurmak için çok önemli bir role sahip olduğunu altını çizmektedir. Meral'in ifadeleri ile;

"Dış ticaret, Türk Okulları'nın küresel dünya ile hem kültürel hem ekonomik açıdan bütünleşmiş mezunları tarafından yürütülmektedir. Onlar Türk işadamları ile işbirliği yapmakta yahut Türkler tarafından yurtdışında açılan şirketlerde çalışmaktadırlar. Türk Okulları mezunlarının 'ticaret elçileri' olduklarını ifade etmek yerinde olacaktır" (Aktaran Hendrick, 2009, s. 358).

Yukarıdaki ilişki TUSKON'un kuruluşundan kısa bir süre sonra Afrika pazarında gösterdiği etkinliğin ve AK Parti hükümetinin Afrika ülkelerine açılma stratejisi içinde oynadığı kilit rolün yalnızca hükümet ile ortak ideolojiye ya da düşünce birliğine sahip olunması ile açıklanamayacağını göstermektedir. Bunun ötesinde TUSKON, Hükümet- Afrika ilişkisinin karşılıklı ve daha pragmatik dinamiklerden beslendiği belirtilebilir. Her şeyden önce Afrika'da kurulan okullar, bu ülkelerle daha kolay bağlantı kurma yönüyle avantajlar sağlamaktadır. Okulların açılması ve eğitim faaliyetleri sürecinde o ülkedeki bürokrasi ile çalışmaya yatkın, ülke otoriteleri ile çeşitli düzeylerde ilişkiler geliştirmiş, yerel koşulları tanıyan kadrolar da yetişmektedir. Bu nedenle okullar, o bölgede iş yapmak isteyen işadamları için ortamdan haberdar olma, bürokratlar ve yerel işadamları ile tanışmakta bir aracı kurum, hatta ilk dönemlerde konaklanacak yer olarak hizmet verme gibi işlevler edinebilmektedir. Paralel olarak yerel ortamı iyi tanımaları ve otoriteler ve toplumla oluşturdukları ağlar bu okulların organizasyon yeteneğini de artırmaktadır. Diplomatik, üst düzeyde yürütülen görüşme ve etkinliklerin dışında, aşağıdan yukarıya, ülkedeki sosyal grupların katılımını sağlayacak etkinliklerin yapılabilmesinde bu okullar önemli bir altyapı sağlamaktadırlar. Üçüncü olarak, bu okullar Afrika ülkelerinde iş ilişkileri kurmak isteyen işadamlarının bürokrasi ve yerel işadamları ile iletişim sağlamakta ihtiyaç duyacakları yardımcı insan kaynağı oluşturmada da rol oynamaktadırlar. Afrika birçok farklı dilin konuşulduğu bir coğrafyadır ve bazı bölgelerde yerel diller dışında iletişim kurmak neredeyse imkansızdır. Açılan okullarda eğitim gören ve Türkçe bilen genç insanlar, Türk işadamlarının bölgede yaşayacakları iletişim sorunlarının çözülmesinde yardımcı olmaktadır. 2010 Yılında

İstanbul'da düzenlenen Türkiye-Dünya Ticaret Köprüsü toplantısında 38 ayrı dilde 1600 tercüman görev aldı ve bunların büyük çoğunluğu dünyanın değişik bölgelerinde açılan okullarda yetişen gençlerdi (Türkmen, 12).

Yukarıda özetlenen dinamikler Afrika pazarı – TUSKON ilişkisinin açıklanmasında bir potansiyele işaret etmektedir. Ancak bu potansiyelin harekete geçirilebilmesi için de bu yönde bir siyasal kararlılığa ve bürokratik desteğe gereksinim bulunmaktadır. Bu çerçevede TUSKON'un dayandığı arka planın sağladığı dinamiklerle, AK Parti hükümetinin 2003 yılından sonra uygulamaya koyduğu Afrika stratejisinin birbirleri ile örtüştüğünün altının çizilmesi gerekmektedir. Rızanur Meral'in ifadeleri ile; “Devlet politikalarına paralel stratejiler uyguluyoruz. Bu politikalar araştırma sonucu olduğu için bizim çalışmalarımızla çelişki oluşturmuyor. Aslında devlet, yolu çizdi. Önemli stratejiler oluşturdu. Ancak bunu hayata geçirecek aktör yoktu. Biz aktör olduk. Devlet kanatlardan getirdi. Golü atan oyuncu biz olduk” (Meral, 2009). Mevcut siyasal koşullardan duyulan memnuniyet Konfederasyon yetkilileri tarafından sıklıkla dile getirilmektedir. Rızanur Meral, bir anayasal yetki tartışmasının nasıl 2001 yılında yaşanan büyük ekonomik krize neden olduğunu hatırlatarak, son dönemde bundan daha ağır siyasal krizlerin yaşanmasına rağmen artık ekonomide dengelerin siyasal tartışmalardan etkilenmediğini belirtmektedir (Hava ve Kulu, 2010, s. 42). Yine TUSKON yetkilileri, Konfederasyonun yürüttüğü etkinliklerin hükümetin dış ticaret stratejisiyle uyumlu bir biçimde organize edildiğini ve bu sayede devlet kurumlarının aktif desteğini aldıklarını ifade etmektedirler (Türkmen, 12). TUSKON'un düzenlediği etkinliklere Cumhurbaşkanlığı ve hükümet düzeyinde verilen kurumsal destek gerçekten dikkat çekicidir. Başbakanlık, Dışişleri Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM), Türkiye İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA) gibi devlet kuruluşları başta Dış Ticaret Köprüleri programları olmak üzere TUSKON etkinliklerine sponsorluk, üst düzey yetkililerin katılımı, bürokratik ve teknik destek vermek suretiyle katkı sağlamaktadırlar. TUSKON yönetimi geliştirilen işbirliği sayesinde, Türkiye'nin temsilcilik açmadığı Afrika ülkelerine kendileri aracılığıyla kolaylıkla ulaşabildiğini ifade etmektedirler (TUSKON, 2007).

TUSKON ile devlet kurumları arasındaki Afrika'ya yönelik olarak gerçekleştirilen bu işbirliğinin daha çok pragmatik temelde şekillendiği görülmektedir. TUSKON temsil ettiği işadamlarının profiline uygun olarak yurtdışı piyasalara açılmakta devlet kurumlarının ve diplomasinin desteğini alabilmekte, yurtdışında açılmış bulunan okullar sayesinde TUSKON'un kullanabildiği ağlar hükümetin Afrika'ya açılım politikasında, Rusya ve Çin'in sahip olmadığı bazı avantajları Türkiye'ye sağlamaktadır.

Türkiye-Afrika Dış Ticaret Köprüsü Toplantıları

TUSKON doğrudan Afrika'ya yönelik olarak ilki 2006 yılında olmak üzere beş Türkiye-Afrika Dış Ticaret Köprüsü toplantısı, ayrıca Afrika ülkelerinin yoğun katılım gösterdiği iki Türkiye-Dünya Dış Ticaret Köprüsü toplantısı organize etmiştir. Son iki organizasyon doğrudan Afrika ülkelerini kapsamamakla birlikte, belirtildiği gibi, Afrika ülkelerini de kapsamına alması ve Afrika'dan katılımın üst düzeyde gerçekleşmesi nedenleriyle bu organizasyonların da TUSKON'un Afrika'ya yönelik etkinlikleri kapsamında ele alınması yerinde olacaktır. Zaten TUSKON, dördüncü ve beşinci toplantıları, altıncı ve yedinci Türkiye Afrika Ticaret Köprüsü toplantıları başlığı altında organize etmiştir.

8-9 Mayıs 2006 tarihleri arasında düzenlenen Birinci Türkiye-Afrika Dış Ticaret Köprüsü toplantısı Türkiye'den bine yakın, Afrika ülkelerinden 450 işadaminin, ayrıca farklı ülkelerden 45 Bakan ve üst düzey bürokrat katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Aşağıda ayrıntılarına değinilecek yöntem ile 16 binin üzerinde ikili görüşme gerçekleştirilen toplantıda, ayrıca 45 Türk şirketi ürünleri ile ilgili sergi standı açmıştır. Yapılan ikili görüşmeler sonucunda 250 milyon dolarlık ticaret anlaşması yapılmıştır. 16-18 Mayıs 2007 tarihleri arasında düzenlenen ikinci toplantıya ise 100 Türk firması, 805 Afrikalı, 1515 Türk işadamı katılmıştır. Ayrıca farklı ülkelerden 65 Bakan ve üst düzey bürokrat toplantı kapsamında Türkiye'ye gelmiştir. Bu organizasyonda 30 bin ikili görüşme yapılarak, önceden 500 milyon dolarlık ticaret anlaşması yapılması hedeflenirken toplantı sonucunda toplam 2 milyar dolarlık ticaret anlaşması yapılmıştır (TUSKON, 2010c, s. 15). Bu toplantı kapsamında ayrıca katılımcı ülke temsilcileri ile birlikte İstanbul Deklarasyonu kabul edilerek ilan edilmiştir (TUSKON, 2007). Üçüncü toplantı 13-15 Mayıs 2008 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Türkiye-Afrika Dış Ticaret Köprüsü toplantılarının en büyüğü olan bu organizasyona 200 Türk şirketi ürünlerini sergilerken, 900 Afrikalı, 2500 Türk işadamı katılmıştır. 40 binin üzerinde ikili görüşmenin yapıldığı toplantıda TUSKON yetkililerine göre 3 milyar dolarlık ticaret anlaşması yapılmıştır. TUSKON üçüncü toplantıdan hemen sonra 18-21 Ağustos 2008 tarihleri arasında İstanbul'da toplanan Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi'nin de organizatörleri arasında yer almıştır. TUSKON yetkilileri bu zirvenin üçüncü toplantının bir uzantısı olarak şekillendiğini ve Türkiye-Afrika ülkeleri arasında siyasi ilişkilerin de geliştirilmesini hedeflediğini ifade etmektedirler (Zaman, 18 Ağustos 2008). Ayrıca bu zirveye paralel olarak bir Türkiye-Afrika İş Forumu düzenlenmiştir. Afrikalı işadamlarının yoğun ilgisine sahne olan Türkiye-Dünya Dış Ticaret Köprüsü birinci toplantısı ise 1-7 Haziran 2009 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenmiştir. Organizasyona 135 farklı ülkeden 2250 yabancı işadamı, 27 Bakan ve Bakan Yardımcısı, 24 ticaret odası başkanı ve 63 üst düzey bürokrat katılmıştır. Türkiye'den 3 bin işadamı organizasyona katılmış, ayrıca 400 Türk şirketi ürünlerini sergilemiştir. Organizasyon kapsamında yaklaşık yüz bin ikili görüşmenin yapıldığı belirtilmektedir (TUSKON 2010c, s. 16). 15-18 Haziran 2010 tarihlerinde İstanbul'da yapılan ikinci Türkiye-Dünya Dış Ticaret Köprüsü toplantısına katılan 2200 yabancı işadaminin 730'u, yaklaşık % 33'ü, Afrika ülkelerinden organizasyona katılan işadamlarıdır. 150 farklı ülkeden katılımın olduğu toplantıya 30 Bakan katılmıştır. Türkiye'den 1200 işadamı organizasyona katılmış, ayrıca 400 Türk şirketi ürünlerini sergilemiştir. Organizasyon kapsamında yaklaşık 40 bin ikili görüşmenin yapıldığı belirtilmektedir (TUSKON 2010c, s. 19). Son iki toplantı bir anlamda Türkiye Afrika dış ticaret köprüsü girişiminin 4. ve 5. toplantılarını da bünyesinde gerçekleştirmiştir. Organizasyonun 6. Toplantısı 29-30 Ekim 2010 tarihinde gerçekleştirildi. Bu toplantıda farklı bir strateji izlenerek, yalnızca Batı Afrika ülkelerinden gelen işadamları zirveye davet edilmiştir. Bu çerçevede 100 Afrikalı işadamı ile 200 Türk işadamı toplantı kapsamında bir araya geldiler (Today Zaman, 01 Kasım 2010). TUSKON, Türkiye'nin Afrika ülkeleri ile ilişkilerini geliştirme stratejisi kapsamında, 9-13 Mayıs 2011 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen Birleşmiş Milletler 4. Az Gelişmiş Ülkeler Konferansında, Dış İşleri Bakanlığının isteği üzerine Özel Sektör İzleme Toplantısının organizasyonunu üstlenmiştir. Bu organizasyona çoğu Afrika'dan 547 şirket katılmıştır (TUSKON, 2011, s. 5). Türkiye Afrika Ticaret Köprüsü 7. Toplantısı ise 16 Kasım 2011 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Bu organizasyonda da kuruluşun Dışişleri Bakanlığı yakın işbirliği içinde çalışması dikkat çekicidir. TUSKON, Bakanlığın desteği ile ilk kez toplantı kapsamında Bakanlıklar Arası Gözden Geçirme Konferansını organize etmiştir. 7. Toplantı, bir öncekinin aksine, yine geniş katılımı gerçekleştirildi. Toplantıya 350 Afrikalı, 500'ün üzerinde de Türk firması katılmıştır (TUSKON, 2011, s. 6-7).

Yöntem

Türkiye-Afrika Dış Ticaret Köprüsü toplantıları bir sergi ya da tanıtım programı olarak organize edilmemektedir. Toplantıların temel amacı işadamlarının somut iş anlaşmaları yapabilmelerinin sağlanmasıdır. Bu nedenle toplantıların bel kemiğini ikili iş toplantıları oluşturmaktadır. Toplantı öncesinde bütün yabancı katılımcılara bir randevu takvimi verilmekte, bu takvimde katılımcının bulunması gereken masa ve kendisine ayrılan süre gösterilmektedir. Katılımcı kendisine gösterilen yer ve zamanda, belirlenen masada bulunmak zorundadır. Türk katılımcılar ise önceden belirlenmiş bir sıra içinde bu masaları ziyaret etmektedirler. Yabancı katılımcılar kendilerine ayrılan süre içerisinde masalarını terk edememektedirler. Bu süre genellikle sabah saat 10'dan, akşam 6'ya kadar sürmektedir. İkili görüşme süreleri 20'şer dakikadır. Bu program, toplantılara ürünlerini sergilemek üzere katılan az sayıdaki Türk şirketinin dışında, bireysel katılımcıların büyük ağırlığı oluşturduğunu göstermektedir. Bu yöntem küçük ve orta boy işletme sahiplerinin, küçük Anadolu tüccarlarının etkinliklere daha kolay katılmalarını sağlamaktadır. Türk katılımcılar hangi yabancı işadamları ile görüşeceklerini kendileri seçmektedir. Genellikle toplantıların ilk gününden önce oluşturulan bir internet sitesinde toplantı takvimi, program ve randevular ve değişiklikler konusunda katılımcılara bilgi verilmektedir. Her masada, masadaki yabancı işadamların ana dilini bilen bir tercüman bulunmaktadır. Dolayısıyla Türk katılımcılar ile Afrikalı muhatapları arasında iletişim sorunu asgariye indirilmiş olmaktadır. Toplantılarda az sayıda ürün standı açılmasına dikkat edilmektedir. Bu stantların yabancı katılımcılar tarafından gezilmesi zorunludur ve önceden belirlenmiş bir takvime göre heyetler stantları ziyaret etmektedirler. Ürünlerini sergileyen şirket temsilcileri ile bu ürünlere ilgi duyan yabancı katılımcılar arasında ayrıca iş toplantıları düzenlenebilmektedir (TUSKON, 2010c, s. 20).

Bu yöntem ile Dış Ticaret Köprüsü programlarının somut iş bağlantılarının kurulması temelinde, disiplinli bir şekilde organize edildiği görülmektedir. Düzenleyiciler, önceden belirlenmiş takvime göre katılımcıların performansını izleyebilmekte ve yapılan toplantıların somut sonuçları ile ilgili geri besleme yapılabilmektedir. Programda katılımcıların zamanlarının çoğunu toplantılarda geçirmeleri sağlanmaya çalışılmaktadır.

Destekleyici Etkinlikler

TUSKON, Dış Ticaret Köprüleri toplantılarında yapılan iş anlaşmalarının kalıcı ilişkilere dönüşmesi amacıyla bir dizi destekleyici etkinlik düzenlemektedir. Bunlardan ilki yapılan toplantılardan sonra gerek bağımsız heyetler oluşturularak, gerekse Afrika ülkelerine yapılan resmi ziyaretlere işadamı heyeti düzeyinde katılarak bölge ülkelerine geziler düzenlenmektedir. Rızanur Meral Birinci Türkiye-Afrika Dış Ticaret Köprüsü toplantısından sonra Konfederasyon olarak yirmi bölge ülkesine otuz ticaret heyeti gönderdiklerini, ikinci toplantıdan sonra bu heyetlerin sayısını kırka çıkarmayı planladıklarını açıklamıştır (TUSKON, 2007). AK Parti hükümeti döneminde Afrika ülkelerine yapılan ziyaretlere TUSKON kalabalık iş heyetleri ile katılmaktadır. Örneğin Sanayi ve Ticaret Bakanı Nihat Ergün'ün 2009 yılında Fas'a gerçekleştirdiği ziyarete TUSKON 60 işadamından oluşan bir heyetle iştirak etmiştir. Yine Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün 7-9 Temmuz 2010 tarihleri arasında yapmış olduğu Nijerya gezisine TUSKON kalabalık bir heyetle katılmıştır (Haber 7, 12 Kasım 2009; Hürriyet, 11 Temmuz 2010).

İkinci olarak TUSKON tarafından Dış Ticaret Köprüleri, toplantıları paralelinde Türkiye'ye gelen yabancı işadamı heyetleri için Anadolu kentlerine yönelik ziyaret programları düzenlenmektedir. Gezi programlarında bölgeyi tanıtıcı etkinlikler yapılmakta ve yerel işadamları ile Af-

rikalı işadamları arasında iş toplantıları organize edilmektedir. Örneğin İkinci Türkiye-Afrika Dış Ticaret Köprüsü toplantısına paralel olarak 17 kente değişik Afrika ülkelerinde gelen işadamları heyetleri ile ziyaretlerde bulunulmuştur. Bu kapsamda, Nijerya heyeti Bursa, İstanbul ve Mersin'e; Kenya ve Fas heyetleri Kayseri'ye; Tanzanya heyeti Çorum ve Bafra'ya; Çad heyeti Çorum ve Yalova'ya; Güney Afrika Cumhuriyeti heyeti Kocaeli'ne; Senegal heyeti Konya ve Bilecik'e; Cezayir heyeti Kahramanmaraş'a Liberya ve Burkina Faso heyeti Bilecik'e; Gine heyeti Çarşamba'ya; Fildişi sahili heyeti Çorlu'ya, Kongo heyeti Adana'ya; Uganda heyeti Düzc'e Togo heyeti Eskişehir'e; Mısır heyeti ise İzmir'e ziyarette bulunmuştur (TUSKON, 2007). 2010 yılında düzenlenen ikinci Türkiye-Dünya Dış Ticaret Köprüsü toplantısına paralel olarak Anadolu'da 43 bölgeye çoğunluğu Afrika ülkelerinden işadamı heyetleri ile benzer ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Bu gezilerin tüm masrafları TUSKON tarafından karşılanmakta, genellikle ziyaret yapılan kentin bulunduğu bölgeden belirlenen bir üye dernek o kentteki ziyareti finanse etmektedir (Today's Zaman, 2010, s. 76).

Üçüncü olarak TUSKON bir dizi etkinlik ile Afrika ülkeleri ile ticareti geliştirmeye yönelik çalışmalarını daha geniş bir ağa dönüştürmeyi hedeflemektedir. "İşte Gönül Köprüsü" programları ile ülkenin gelişmiş bölgelerinde faaliyet yürütmekte olan işadamlarını, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki işadamları ile bir araya getirerek karşılıklı bilgi aktarımı ve ortak yatırım konusunda işbirliğini geliştirilmesi amaçlanmaktadır (TUSKON, 2010a, s. 1). Bu program dolaylı olarak ülkenin az gelişmiş bölgelerinde faaliyet yürüten işadamlarının dış pazarlara açılmakta gereksinim duydukları bilgi ve deneyimlerden yararlanmalarını mümkün kılmaktadır. TUSKON yönetimi özellikle Orta Asya'da yapılan hataların Afrika'da tekrarlanmaması için bu bölge ile yapılan ticareti ortak bir değer perspektifi temelinde yapılandırmaya çaba harcamaktadır. Meral "TUSKON olarak ince eleyip sık dokuyoruz. Ticari geçmişi temiz, karakteri sağlam kurumları ve şahısları kabul ediyoruz. Özellikle etik değerlere bağlı firmaları bünyemize alıyoruz. Referans yoluyla üye sayımızı arttırmaya özen gösteriyoruz. Aksi halde bir şahıs bir ülkeyi kaybettirir. Afrika'da hata yapma lüksümüz yok. Orta Asya'da Türk imajı iyi değil. Ama Afrika'da aynı hataya düşmemek için elek mekanizması kurduk. Geçmişte hatalar yapsa da kasıt olmayan niyeti iyi girişimcileri tercih ediyoruz." diyerek bu noktaya vurgu yapmaktadır (Kobi Efor, 2010, s. 36). TUSKON aynı zamanda Afrika ülkelerinde Türkiye'ye yakın bir lobinin oluşturulması amacıyla bu ülkelerdeki dernekleşme faaliyetlerine yakın destek vermektedir. Buna örnek olarak Senegal'de kurulan "Türkiye'yi Seven Senegalli İşadamları Derneği" gösterilebilir (Haber 7, 12 Kasım 2009). Afrika ile geliştirilen ilişkileri daha geniş bir işbirliği ağına dönüştürmeyi amaçlayan ve oluşumuna TUSKON'un yakın destek verdiği Türkiye-Afrika Ülkeleri Kültürel Sosyal ve Ekonomik İşbirliği Derneği (AKSİAD) bu yöndeki çabalara diğer bir örnektir (bkz. <http://www.aksiad.org>).

Sonuç

TUSKON'un kökeni, 1980'li yıllarda Türkiye'nin izlediği ekonomide dışa açılma politikasının, yerleşik işadamları – devlet ilişkilerinde yol açtığı dönüşüme paralel olarak gelişme gösteren Anadolu burjuvazisine dayanmaktadır. Bu çerçevede ağırlıklı olarak çok farklı bölge ve sektörlerde faaliyet gösteren küçük ve orta boy işletmelerin çoğunlukta olduğu bir temsil yapısına sahiptir. Bu kesim muhafazakâr bir dünya görüşüne sahip, yatırımlarını daha çok 80'li yıllarda yaşanan dönüşüme paralel olarak gerçekleştirmiş ve bu nedenle uyum yeteneği yüksek, dışa açılmayı isteyen, ancak bunu başarmak için yönetsel ve teknik desteğe gereksinim gösteren bir işadamı grubunu oluşturmaktadır. TUSKON yeni Anadolu burjuvazisi içinde ayrıca özel bir konuma sahip bulunmaktadır. Konfederasyon yönetici ve üyelerinin birçoğu yurtdışında açılmış

bulunan Türk okullarına destek veren işadamlarından oluşmaktadır. Paralel olarak bu okullar aracılığıyla Afrika ülkeleri ile önceden çeşitli düzeylerde temas kurmuş, oralarda bulunmuş, en azından o ülkelerdeki bürokratik yapılarla çalışmaya alışık işadamları TUSKON'un çatısı altında bir arada bulunmaktadır. Dolayısıyla TUSKON bir yandan üyelerinin dış piyasalara açılmasına dönük bir amaç taşırken, diğer yandan onları sektörel konularına uygun olan Afrika pazarına yönlendiren bir işadamı çatı örgütü olarak karşımıza çıkmaktadır.

TUSKON'un sahip olduğu bu özellikler, 2003 yılı sonrasında AK Parti hükümetinin izlediği Afrika'ya açılım stratejisi içinde Konfederasyonun belirleyici bir konum edinmesine yardımcı olmuştur. Konfederasyon, Afrika'ya yönelik olarak bir çok etkinliği, sahip olduğu ilişki ağları nedeniyle somut sonuçlar elde edecek şekilde uygulamaya koyabilmiş, siyasal otoriteler ve kamu kurumlarının desteğini alarak ticari ilişkilerin geliştirilmesinde diplomatik bir misyon edinmiştir. Türkiye-Afrika Dış Ticaret Köprüsü toplantıları bu çerçevede kamu kuruluşlarının desteği ile Konfederasyon'un sahip olduğu potansiyelin disiplinli bir biçimde harekete geçirilmesi temeline organize edilmektedir. Sıkı bir biçimde izlenen ikili görüşme sistemi somut sonuçların alınmasında etkili bir yöntemdir. TUSKON bu toplantılara paralel olarak bölge ülkelerine sıklıkla heyetler düzeyinde geziler düzenlemekte, ticaret fuarlarına Türk işadamlarının katılımını organize etmekte, bölgeye yapılan resmi gezilere de kalabalık işadamı heyetleri oluşturarak katkı sağlamaktadır. Bölgede sahip olduğu sosyal ağları lojistik amaçla, iletişim sorunlarını asgariye indirecek şekilde kullanabilmektedir. Konfederasyon bu çerçevede, yine toplantılar paralelinde Türkiye'ye gelen Afrikalı işadamı heyetlerini Anadolu'nun değişik kentlerine, düzenlenen gezi programları çerçevesinde götürmekte, özellikle olarak ziyaret edilen bölge ile ilgili tanıtım toplantılarını ve ikili iş görüşmeleri de organize etmektedir. Bütün bu etkinlikler Afrika ülkelerinde Türkiye yanlısı bir lobinin oluşturulmasını amaçlayan yan etkinlikler ile ayrıca desteklenmekte, TUSKON bu yöndeki girişimlere destek vermektedir.

TUSKON'un Afrika deneyimi, dış politikada devlet dışı aktörlerin ilişki kurulan bölgelerde gerçekleştirdikleri sivil toplum etkinliklerinin ne kadar önemli olduğunu da göstermektedir. İçeriden ve aşağıdan yukarıya süreçler içinde bulunan bu aktörler, diplomasi temeline yürütülen ilişkilerden çok daha kalıcı iletişim kanalları oluşturabilmekte, dış politikanın şekillendirilmesinde çok alternatifli ve bilgiye dayalı stratejiler geliştirilmesine yardımcı olabilmektedirler.

Kaynakça

- ALKAN, Haluk (1998). *Türkiye’de Baskı Grupları: Siyaset ve İşadamlı Örgütleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ALTAN, Can (2005). “Afrika Ülkeleriyle Ekonomik ve Ticari İlişkilerimiz”, *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, Sayı 17, (http://www.mfa.gov.tr/uluslararasi-ekonomik-sorunlar-_mayis-2005_.tr.mfa), [12.10.2010]
- ARBACHE, Jorge, GO, Delfin S. and PAGE, John (2008). “Is Africa’s Economy at a Turning Point?”, in Delfin S. GO and John PAGE (eds), *Africa at a Turning Point?: Growth, Aid, and External Shocks*, Washington D.C., The World Bank, ss. 13-86.
- BAUER, Raymond A., POOL, Ithiel de Sola and DEXTER L. Anthony (2009). *American Business & Public Policy*, New Jersey, MIT.
- BORATAV, Korkut (1995). “İktisat Tarihi 1980-1994”, *Türkiye Tarihi-Bugünkü Türkiye 1980-1995*, İstanbul, Cem, ss. 159-214.
- (Büyük holdingler TUSKON kuyruğunda), Haber 7, 12 Kasım 2009, (<http://www.haber7.com/haber/20091112/Buyuk-holdingler-TUSKON-kuyrugunda.php>), [15.10.2010]
- COLLIER, Paul (2006). *International Political Economy: Some African Applications*, Oxford, AERC, Oxford University Press.
- ÇEÇEN, A. Aydın , DOĞRUEL, A. Suut ve DOĞRUEL, Fatma (1990). *Türkiye Ekonomisinde Büyüme ve Yapısal Kriz*, İstanbul, Egemen Yay.
- DEMİR, Ömer, ACAR, Mustafa, and TOPRAK, Metin (2004). “Anatolian Tigers or Islamic Capital: Prospects and Challenges”, *Middle Eastern Studies*, Vol. 40, No. 6, ss. 164-186.
- FIRAT, Melek (2007). “Türkiye- Afrika İlişkilerinin Tarihsel Arka Planı ve Afrika Açılımında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü”, *Uluslararası Türk-Afrika Kongresi*, TASAM, ss. 1-5, (<http://www.tasamafrika.org/pdf/afk5/12-Prof-Melek-FIRAT.pdf>), [05.01.2010]
- GARTEN, Jeffrey (1997). “Business and Foreign Policy”, *Foreign Affairs*, Vol. 76, No. 3, ss. 67-79.
- GÜLFİDAN, Şebnem (1993). *Big Business and The State in Turkey: The Case of TUSIAD*, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi.
- HAVA, Ergin ve KULU, Şule (2010). “Economy vs. Politics in Turkey: A Declaration of Independence”, *Today’s Zaman*, June 15, ss. 42-44.
- HENDRICK, Joshua D. (2009). “Globalization, Islamic Activism, and Passive Revolution in Turkey: The Case of Fethullah Gülen”, *Journal of Power*, Vol. 2, No. 3, ss. 343–368.
- KAR, Muhsin (2011). “Türkiye Ekonomisinin Dünya İle Bütünleşmesinde Cumhurbaşkanlığının Rolü”, *Çankaya’da İlk Üç Yıl*, Ankara, SDE Raporu, ss. 28-38.
- KAR, Muhsin and ALKAN, Haluk (2009). “An Awkward Relationship Between Business Elites and the Military in Turkey”, European University Institute Robert Schuman Centre for Advanced Studies Mediterranean Programme Tenth Mediterranean Social and Political Research Meeting, 25 – 28 March, Montecatini Terme, ss. 1-33.
- KAPLINSKY, Raphael and FAROOKI, Masuma (2009). *Africa’s Cooperation with New and Emerging Development Partners: Options for Africa’s Development*, New York, UN-OSSA.
- “Kaset Olayını Şantaj Aracı Olarak Kullanan Üst Düzey İnsanlar Oldu”, Röportaj Nuriye Akman, Zaman 27 Mart 2004, (<http://www.nuriyeakman.net/node/1503>) [09.02.2010]
- KIZILARSLAN, Attila G. (2007). “Türkiye Afrika İlişkileri”, in Oğuzhan Köse (der), *Afrika Ülkeleri-Türkiye Arasındaki Ekonomik İlişkiler*, İstanbul, TASAM, ss. 7-13.
- KURU, Ahmet T. (2007). “Changing Perspectives on Islamism and Secularism in Turkey: The Gülen Movement and The AK Party”, International Conference, *Muslim World in Transition: Contributions of the Gülen Movement*, London, Leeds Metropolitan University Press, ss.140-151.
- MANSFIELD, Zuhul (2007). “Türkiye İle Afrika Arasındaki Ekonomik İlişkilerin Genel Görünümü”,

- Uluslararası Türk-Afrika Kongresi*, İstanbul, TASAM, ss. 1-6, (<http://www.tasamafrika.org/pdf/afk5/17-Zuhal-MANSFIELD-tr.pdf>) [16.02.2010]
- MERAL, Rızanur (2009). “2005 Yılında İhracatımız 2,5 Milyar Dolardı”, *Kobi Sektör*, 19 Ekim, (<http://www.kobisektor.com/gundem/4133.html>) [15.10.2010]
- “Nijerya Türk Yatırımcıları Bekliyor”, *Hürriyet*, 11 Temmuz 2010.
- ÖZCAN, Gül Berna and ÇOKGEZEN, Murat (2003). “The Limits to Alternative Forms of Capitalization: The case of Anatolian Holding Companies”, *World Development*, Vol. 31, No. 12, ss. 2061-2084.
- RENA, Raunder (2008). “Sectoral Performance in The African Economy-Some Issues and Trends”, *Indus Journal of Management & Social Science*, Vol. 2, No. 1, ss. 1-14.
- TUSKON, 2007, (Türkiye Afrika Dış Ticaret Köprüsü-2), (http://www.tuskon.org/icerik/haber_detay.php?id=265) [16.10.2010]
- (TUSKON, TOBB/DEİK İşbirliğinde Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi Bugün İstanbul’da Başladı), *Zaman* 18 Ağustos 2008.
- TUSKON, 2009, Üye Federasyonlar, (<http://www.tuskon.org/gnl/federasyon.php>). [15.10.2010]
- TUSKON, 2010a, *Oyun Alanımız Bütün Dünya*, İstanbul, TUSKON Tanıtım Broşürü.
- TUSKON, 2010b, TUSKON’un Amacı ve Perspektifi, (<http://www.tuskon.org/hakkimizda/?id=history>) [15.10.2010]
- TUSKON, 2010c, *Türkiye – World Trade Bridge – 2010*, İstanbul.
- TUSKON, 2011, *Türkiye-Africa Trade Bridge 7*, İstanbul.
- “TUSKON’s Latest Trade Bridge with Africa Yields Deals”, *Today’s Zaman*, 2010, November 1, (<http://www.todayszaman.com/news-225983-105-tuskons-latest-trade-bridge-with-africa-yields-deals.html>) [02.09.2012]
- Türkiye-Afrika Ülkeleri Kültürel Sosyal ve Ekonomik İşbirliği Derneği (AKSİAD) web sitesi, <http://www.aksiad.org>
- “Türkiye’nin Küresel STK’sı: TUSKON” (2010). *Kobi Efor*, Ekim, ss. 34-36.
- TÜRKMEN, İbrahim (2010). “Trading o Bridges of Trust”, *Today’s Zaman*, June 15, ss. 10-12.
- UĞUR, Aydın ve ALKAN, Haluk (2000). “Türkiye’de Devlet ve İşadamlı İlişkileri Perspektifinden MÜSİAD”, *Toplum ve Bilim*, Sayı 89, ss. 133-155.
- UYGUR, Selcuk (2007). “Islamic Puritanism’ As A Source of Economic Development: The Case of The Gülen Movement”, International Conference, *Muslim World in Transition: Contributions of the Gülen Movement*, London, Leeds Metropolitan University Press, ss. 176-186.
- YENER, Ahmet M. (2007). “Sahra altı Afrika ile Türkiye Arasındaki Ekonomik- Ticari İlişkiler ve Kalkınma Yardımlarının Rolü”, Ahmet KAVAS ve Ufuk TEPEBAŞ (der), *Sahra Altı Afrika*, İstanbul, TASAM, ss. 47- 554.
- ZURCHER, Erik J. (1995). *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*, Çev. Y. Saner Gönen, İstanbul, İletişim.